

прав людини» з риторики в реальність. Важливою ознакою доступності цього способу захисту є його «собівартість» (розмір витрат – від моральних засобів до витрачених зусиль і часу). Проте адміністративно-правовий захист стане насправді «економічним» за умови перегляду пануючих у цій сфері концепцій та процесуального законодавства. Власне адміністративний порядок захисту прав і свобод громадян визначається не характером охоронюваних прав, а колом державних органів, які здійснюють цей захист, та змістом норм, що регулюють процес їх правозахисної діяльності.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що запровадження й реалізація нового погляду на сутність адміністративного права мають сприяти істотному посиленню його ролі у формуванні громадянського суспільства, демократичної, соціальної, правової держави. Адже запровадження необхідних змін в адміністративному праві означає, зрештою, створення якісно нового, відмінного від колишнього, правового режиму регулювання відносин між органами виконавчої влади, їх посадовими особами і громадянами. Цей правовий режим відносин у сфері державного управління робить громадянина більш рівноправним партнером у відносинах із державою, її органами та посадовими особами. Саме це й властиво справді демократичним країнам.

Список використаних джерел:

1. Виконавча влада і адміністративне право; за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К.: Ін-Юре, 2002. – С. 61.
2. Адміністративне право України: підручник; за заг. ред. проф. Ю. П. Битяка. – Х.: Право, 2000. – С. 47.
3. Козлов Ю.М. Основы советского административного права: пособие для слушателей /Козлов Ю.М. – М.: Знание, 1979. – С. 128.
4. Конституція України: Закон // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
5. Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття»): затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 03.11.1993 р. № 896.
6. Франчук Н.В. Виховання молоді з девіантною поведінкою в системі А.С. Макаренка /Н. В. Франчук // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 1998. – № 3. – С. 175–177.
7. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т.; ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). – К.: Юридична думка, 2004. – Т. 1. Загальна частина.
8. Адміністративне право України: Академічний курс: підручник: у 2 т.; за заг. ред. В.Б. Авер'янова. – К.: Юридична думка, 2004. – Т. 1. Загальна частина. – С. 380.

ЗОЗУЛЯ І. В.,

доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник,
професор кафедри загально-правових
дисциплін

*(Харківський національний
університет внутрішніх справ)*

УДК 351.74

ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ ЧИ ОРГАНИ ПРАВОПОРЯДКУ: ЩОДО ДОЦІЛЬНОСТІ ПЕРЕЙМЕНУВАННЯ

З огляду нормативно-правового, наукового та практичного стану обставин, що пов'язують в Україні з існуючим поняттям правоохоронних органів, обгрунтовано позицію недоцільності нинішнього перейменування терміна

«правоохоронні органи» на «органи правопорядку», що аргументується саме природною правоохоронною функцією однойменних органів як головної для них, і яка через те визначає їхню назву.

Ключові слова: правоохоронні органи, органи правопорядку, перейменування.

Из обзора нормативно-правового, научного и практического состояния обстоятельств, которые связывают в Украине с существующим понятием правоохранительных органов, обоснована позиция нецелесообразности нынешнего переименования термина «правоохранительные органы» на «органы правопорядка», что аргументируется именно естественной правоохранительной функцией одноименных органов как главной для них, и которая поэтому определяет их название.

Ключевые слова: правоохранительные органы, органы правопорядка, переименование.

From the review of legal, scientific and practical state of circumstances, which connect Ukraine with the existing concept of law enforcement, proved inexpedient position today to rename the term «law enforcement agencies» to «law enforcement», argues that it is a natural function of the law enforcement agencies of the same name as the main problem for them and which therefore determines their name.

Key words: police, law enforcement, renaming.

Вступ. Останнім часом перебіг реформування системи правоохоронних органів держави, організаційні засади діяльності яких досліджували Ю. Є. Аврутин, О. М. Бандурка, В. Я. Кікоть, О. Ф. Скакун, Ю. Ф. Кравченко та інші вчені, крім основних проблем, виявилась ще одна, на нашу думку, штучно обумовлена пропозиціями щодо зміни базових термінологічних понять у правоохоронній сфері. Зокрема, це стосується питання перейменування усталеного терміна «правоохоронні органи».

Постановка завдання. З огляду на те, що, на наш погляд, ці пропозиції не є такими вже актуальними, оскільки досі бракує Концепції комплексного реформування правоохоронної системи держави, метою статті є викладення міркувань щодо доцільності перейменування терміна «правоохоронні органи» на «органи правопорядку».

Результати дослідження. Так, одна з сучасних актуальних публікацій починається так: «Один із членів Конституційної асамблеї недавно розповів, що його колеги вирішили поставити хрест на терміні «правоохоронні органи». Передбачається, що в оновленому Основному законі з'явиться новий – «органи правопорядку». Погодьтеся, звучить менш пафосно і більше відповідає завданням, які стоять перед людьми у формі» [1]. Певною мірою про можливість уведення терміна «органи охорони правопорядку» також ідеться в публікації В. Тація [2, с. 6–7].

Водночас слід зазначити, що поняття «органи правопорядку» не є таким вже новим для нашої держави – згідно з абз.1 п. 1 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів» [3] та Закону України «Про Військову службу правопорядку у Збройних силах України» [4], до них, як відомо, належить названа Військова служба правопорядку у Збройних силах України. До речі, якщо не зважати саме на «військову складову» змістовної сфери її діяльності, то основні завдання Служби правопорядку досить потужно корелюють з основними завданнями тієї ж міліції, що, як відомо, належить до правоохоронних органів.

Так, наприклад, за ст. 3 Закону [4], Військова служба правопорядку здійснює: виявлення причин, передумов і обставин злочинів та інших правопорушень ...; запобігання вчиненню і припиненню злочинів та інших правопорушень ...; участь в охороні ... об'єктів та забезпеченні громадського порядку ...; здійснення в межах своєї компетенції заходів щодо виявлення,

припинення корупційних правопорушень та провадження у справах про адміністративні корупційні правопорушення; захист майна ... від розкрадання та інших злочинних посягань ...; забезпечення безпеки дорожнього руху ... тощо.

У свою чергу, згідно зі ст. 2 Закону України «Про міліцію» [5], міліція здійснює: забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав і свобод, законних інтересів; запобігання правопорушенням та їх припинення; охорона й забезпечення громадського порядку; виявлення кримінальних правопорушень; участь у розкритті кримінальних правопорушень та розшуку осіб, які їх учинили, у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством; забезпечення безпеки дорожнього руху; захист власності від злочинних та кримінально протиправних посягань; виконання адміністративних стягнень; участь у поданні соціальної та правової допомоги громадянам, сприяння у межах своєї компетенції державним органам, підприємствам, установам і організаціям у виконанні покладених на них законом обов'язків.

При цьому аналогічні висновки та витяги щодо основних завдань можна зробити й для інших правоохоронних органів із переліку абз. 1 п. 1 ч. 1 ст. 2 Закону України [3] – органів прокуратури, служби безпеки, органів охорони державного кордону, органів доходів і зборів, органів і установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, органів державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інших органів, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції. У зв'язку з більш ніж достатньою розкритістю в науці й практиці організаційних та адміністративних питань їх діяльності [6], як ми вважаємо, додатковий аналіз тут не потрібен.

Щодо, наприклад, Російської Федерації, реорганізаційні заходи в правоохоронній галузі якої наша держава постійно копіює і, вочевидь, що згадана [1] ідея звітності й узяття, то вона також повною мірою не позбавилась від терміна «правоохоронні органи»¹, використовуючи разом із ним і термін «органи забезпечення правопорядку та безпеки», визначення яких, до речі, майже повністю збігаються один із одним². І останнє, на нашу думку, не є таким вже дивним. При цьому до складу «органів забезпечення правопорядку та безпеки» у Російській Федерації належать: Рада безпеки РФ, органи внутрішніх справ і внутрішні війська МВС РФ, органи Федеральної служби безпеки РФ, органи Служби зовнішньої розвідки РФ, органи Федеральної служби з контролю за обігом наркотиків, органи Федеральної служби охорони, митні органи Федеральної митної служби Міністерства економічного розвитку та торгівлі РФ, Міністерство юстиції РФ [7, с. 324].

Щодо офіційного, на рівні нормативно-правових актів, уживання в Україні терміна «правопорядок», то слід зазначити, що останнім часом з'явилася тенденція створення спеціальних координаційних або міжвідомчих штабів тощо, які повинні мати за предмет їх діяльності «питання безпеки та правопорядку», наприклад, під час підготовки й відзначення в Україні 1025-річчя хрещення Київської Русі [8] або під час підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 р. з футболу [9]. Але особливості розуміння та сутність терміна «правопорядок» і певні розбіжності щодо конкретних ініціюючих подій, до яких він власне й уживається, в Положеннях про означені штаби не розкриваються взагалі. До того ж, все в них за звичкою точиться навколо абстрактних «правоохоронних органів», що мають забезпечувати такі ж самі абстрактні «питання безпеки та правопорядку».

І, навпаки, здавалося б, чи не єдиний нормативно-правовий акт Кабінету Міністрів

1 «Правоохранительные органы – это специально созданные государством структуры, основной задачей которых является охрана законности и правопорядка, защита прав и свобод человека, борьба с правонарушениями и их предупреждение» [7, с. 14].

2 «Под органами обеспечения правопорядка и безопасности в РФ понимают специально созданные государственные органы, основной задачей которых является охрана законности и правопорядка, защита прав и законных интересов человека и гражданина, борьба с правонарушениями и их предупреждение» [7, с. 323].

України – розпорядження «Про затвердження плану заходів щодо активізації участі громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону, громадських помічників дільничних інспекторів міліції в сільській місцевості в забезпеченні правопорядку» від 21.07.2010 р. № 1478-р [10] – мав пряме й практичне відношення до забезпечення правопорядку силами громадськості та правоохоронних органів. Але й тут наведений у ньому План обійшовся тільки суґубо чотирикратними формальними згадками про «забезпечення правопорядку». Тому можна й не дивуватись таким самим формальним «передрукам» з цього Плану, викликаних адміністративною потребою звітування про його виконання, що були в рішеннях майже всіх місцевих рад, на кшталт, «Організувати цикли передач у засобах масової інформації та спеціальні рубрики про позитивний досвід роботи громадських формувань», «постійно», «фінансування не потребує» (див., наприклад, п. 1.3 [11]) та ін.

Дієвішим щодо вимог не тільки визначення заходів із забезпечення правопорядку в громадських місцях, захисту прав і свобод, законних інтересів, життя і здоров'я мешканців кожного міста, району, а також їх ефективності, слід вважати Указ Президента України «Про заходи щодо дальшого зміцнення правопорядку, охорони прав і свобод громадян» від 18.02.2002 р. № 143/2002 [12]. До речі, саме в цьому Указі фактично були ініційовані рекомендації «Генеральній прокуратурі України визначити у першому півріччі 2002 року разом з Державним комітетом статистики України, Міністерством внутрішніх справ України, Міністерством юстиції України та іншими правоохоронними органами нові підходи до критеріїв оцінки роботи правоохоронних органів, передбачивши проведення такої оцінки за реальним станом правопорядку в конкретному населеному пункті, регіоні, з урахуванням громадської думки».

Найсуттєвішим, на нашу думку, слід вважати те, що ще Верховна Рада УРСР у 1990 р. створила Комісію з питань правопорядку та боротьби зі злочинністю, яка 1994 р. була трансформована у постійну Комісію (а потім – у Комітет) Верховної Ради України з питань законності і правопорядку. Взагалі, в базі Верховної Ради України «Законодавство України» станом на сьогодні нараховується тільки 64 документи зі словом «правопорядок» у їхніх назвах. Тому, підсумовуючи, зазначимо, що через подібну незначну практику використання в державних нормативно-правових актах терміна «правопорядок» не набуло й значного його поширення в сфері діяльності правоохоронних органів України. І якщо ми вже заговорили про нормативно-правову складову, то у тій же самій базі Верховної Ради України нараховується аж 217 документів, що містять слово «правоохоронний», і серед них – 177 документи зі словосполученням «правоохоронні органи» в їх назвах.

У цілому поняття «правоохоронний» нині нерозривно пов'язується з різними сферами знов-таки, правоохоронної спрямованості: правоохоронною діяльністю, правоохоронними питаннями, правоохоронною програмою, правоохоронною роботою, правоохоронною сферою тощо. А словосполучення «правоохоронний орган» взагалі набуло надзвичайно стійкого значення та вживаності. Тим більше, що найважливіші документи в правоохоронній галузі стосуються саме забезпечення діяльності правоохоронних органів держави. Наприклад, це Укази Президента України «Про Комітет з питань реформування правоохоронних органів» від 06.04.2012 р. № 252/2012 і «Про деякі заходи щодо запобігання корупції в судах та правоохоронних органах» від 11.04.2008 р. № 328/2008; Розпорядження Кабінету Міністрів України «Деякі питання взаємодії місцевих держадміністрацій та правоохоронних органів» від 20.06.2007 р. № 453-р; Указ Президії Верховної Ради Української РСР «Про посилення правового захисту працівників правоохоронних органів» від 18.01.1991 р. № 647–ХІІ тощо.

Щодо наукової діяльності, то І. Ю. Хомишин, досліджуючи сутність категорії «правопорядок» як правової організації будь-якого конкретного суспільства, що базуються на стійких, таких, що склалися в ході його генезису правила поведінки, моделях взаємного узгодження інтересів і потреб, тих ідейних світоглядних підставах, згідно з якими реалізується юридичне впорядкування життєдіяльності суб'єктів, уважає, що в «сучасному трактуванні правопорядок як цілісне явище пов'язаний із сукупністю урегульованих правом суспільних

відносин в усіх сферах життєдіяльності людей. Своє втілення він отримує, по-перше, на рівні системи права, по-друге, в певних галузях права, що регулюють однорідні відносини, по-третє, конкретної правової галузі, яка бере участь у регулюванні однопорядкових суспільних відносин» [13, с. 723].

Україномовна версія Вікіпедії подає правопорядок як «одну зі складових спільного порядку, що полягає в правовій регламентації та вимозі дотримання чинних правових норм громадського порядку»; «стан упорядкованості суспільних відносин, заснований на праві та законності. Це кінцевий результат реалізації правових вимог і розпоряджень, результат дотримання, виконання правових норм, тобто законності. Саме правопорядок являє собою ланцюг правового регулювання, саме для його досягнення видаються закони й інші нормативно-правові акти, здійснюється удосконалювання законодавства, приймаються заходи для зміцнення законності та їх упорядкування» [14].

У свою чергу, російськомовна версія Вікіпедії подає правопорядок як «состояние общественных отношений, при котором обеспечивается соблюдение закона и иных правовых норм, одна из составных частей общественного порядка. Это состояние фактической урегулированности социальных связей, качественное выражение законности» [15].

Ю. Ю. Бородин, розглядаючи правопорядок як фактичний правовий стан упорядкованості, організованості, урегульованості суспільних відносин унаслідок практичної реалізації норм права, втілення їх у життя, зазначає, що «поняття «правопорядок» є таким же поширеним у юридичній науці, як і категорії «право», «законність». Автор також цитує Ю. Є. Аврутіна та В. Я. Кікоць, за якими однією з головних ознак правопорядку названі «учасники (суб'єкти) правопорядку, характер організаційно-правових відносин і зв'язків між ними» [16, с. 215, 216], із чим ми повністю погоджуємось. До того ж, як зазначалось нами раніше, за чинним законодавством забезпечення правопорядку фактично входить до компетенції вже відомих «правоохоронних органів», оскільки вони є «учасниками (суб'єктами) правопорядку». Більше того, певною мірою поняття правопорядку, громадського порядку та громадської безпеки в діяльності органів внутрішніх справ України є однопорядковими [17].

Висновки. Таким чином, слід зазначити, що з погляду на нормативно-правовий, науковий та практичний стан обставин, які пов'язуються в Україні з існуючим поняттям правоохоронних органів, то, на нашу думку, нині ще зарано запроваджувати будь-які зміни, в тому числі з перейменування означених органів на «органи правопорядку», так як і міліції на поліцію, про що також йдеться серед законодавців. У більшості випадків така позиція аргументується саме природною правоохоронною функцією однойменних органів, що є для них головною, й тому визначає їх назву.

Список використаних джерел:

1. Рахманін С. Війна світів /Сергій Рахманін //Дзеркало тижня. Україна. – 19.07.2013. – № 27.
2. Тацій В. Поняття та система правоохоронних органів: у контексті системних змін до Конституції України /В.Тацій //Вісник Академії правових наук України. – 2012. – Вип. 4 (71). – С. 3–17.
3. Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів: Закон України, від 23.12.1993 р., № 3781–ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 18. – С. 104.
4. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України: Закон України, від 07.03.2002 р., № 3099–ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 32. – Ст. 225.
5. Про міліцію : Закон України, від 20.12.1990 р., № 565–ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 4. – Ст. 20.
6. Зозуля І.В. Органи внутрішніх справ України: поняття та зв'язок між змістом і формою / Зозуля Ігор Вікторович // Наше право. – 2009. – № 1. – Ч. 1. – С. 49–55.
7. Правоохранительные органы: учебник; под общ. ред. Н.А. Петухова и Г.И. Загорского. – М.: Дашков и Ко, 2005. – 576 с.
8. Про Координаційний штаб з питань безпеки та правопорядку під час підготовки і

- відзначення в Україні 1025-річчя хрещення Київської Русі: Указ Президента України, від 28.02.2013 р., № 112/2013 // Урядовий кур'єр. – 06.03.2013. – № 44.
9. Про Міжвідомчий координаційний штаб з питань безпеки та правопорядку: Указ Президента України, від 10.12.2010 р., № 1117/2010 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 96. – Ст. 3391.
10. Про затвердження плану заходів щодо активізації участі громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону, громадських помічників дільничних інспекторів міліції в сільській місцевості в забезпеченні правопорядку: Розпорядження Кабінету Міністрів України, від 21.07.2010 р., № 1478-р // Урядовий кур'єр. – 26.08.2010. – № 156.
11. Про комплексну програму профілактики злочинності у м. Новограді-Волинському на 2011-2015 роки [Електронний ресурс]: рішення шостої сесії шостого скликання від 28.07.11 № 144. – Режим доступу: <http://www.navch.com.ua/docs/134/index-146079.html?page=2>.
12. Про заходи щодо дальшого зміцнення правопорядку, охорони прав і свобод громадян: Указ Президента України, від 18.02.2002 р. № 143/2002 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 8. – Ст. 331.
13. Хомишин І.Ю. Правопорядок як загально соціальна категорія /І.Ю. Хомишин //Митна справа. – 2011. – № 6 (78). – Ч. 2. – Кн. 2. – С. 719–723.
14. Правопорядок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Правопорядок>.
15. Правопорядок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/Правопорядок>.
16. Бородін Ю.Ю. Поняття, ознаки та властивості правопорядку /Ю.Ю. Бородін //Науковий вісник Львівськ. держ. ун-ту внутр. справ. Серія: Юридична. – 2012. – № 2 (1). – С. 211–221.
17. Зозуля І.В. Правопорядок, громадський порядок і громадська безпека в діяльності органів внутрішніх справ України: нормативно-правове забезпечення /І.В. Зозуля //Актуальні проблеми охорони громадського порядку та досудового провадження: матер. наук.-практ. конф. і круглих столів (м. Дніпропетровськ, 11 груд. 2009 р., 16 лют., 11 бер. та 28 трав. 2010 р.). – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2010. – С. 11–14.

МАКУШЕВ П. В.,
кандидат юридичних наук, доцент
декан юридичного факультету
(Дніпропетровський гуманітарний
університет)

УДК 342.7+681.3

СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ТА ПЕРСОНАЛЬНІ ДАНІ ЯК ЇХ СКЛАДОВІ

Досліджуються правові норми, що регулюють порядок використання персональних даних працівників державної виконавчої служби та учасників виконавчого провадження в системі інформаційного забезпечення державної виконавчої служби.

Ключові слова: персональні дані, система інформаційного забезпечення, державна виконавча служба.

Исследуются правовые нормы, регулирующие порядок использования персональных данных работников государственной исполнительной службы и

